

Dostępność **Plus**

Projekt „Samorząd bez barier” Szkolenie dla koordynatorów ds. dostępności

Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Spis treści

1. Podstawowe definicje	2
2. Niepełnosprawność – orzecznictwo	3
3. Ustawa z dn. 19 lipca o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	3
4. Zatrudnianie osób z niepełnosprawnością	4
5. Plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmiot	5
6. Dostęp alternatywny	6
7. Zamówienia publiczne	7
8. Ewakuacja	8
9. Literatura do skryptu i prezentacji	9

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

1. Podstawowe definicje

Osoba ze szczególnymi potrzebami – osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami (ustawa z dn. 19 lipca o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami). Warto zwrócić uwagę, że powyższa definicja znajdująca się w ustawie znacznie rozszerza zakres podmiotowy w stosunku np. do Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Niepełnosprawność – trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy (ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Osoba z niepełnosprawnością – osoba, która ma długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może w oddziaływaniu z różnymi barierami utrudniać jej pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami (Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych).

Bariera – przeszkoda lub ograniczenie architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne, które uniemożliwia lub utrudnia osobom ze szczególnymi potrzebami udział w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami (ustawa z dn. 19 lipca o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami).

Uniwersalne projektowanie – odnosi się do takich rozwiązań, które są użyteczne dla wszystkich ludzi, w jak największym zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznych zmian. Termin ten odnosi się do produktów, środowisk, programów i usług i nie wyklucza urządzeń pomocniczych dla poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami. (Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i ustawa z dn. 19 lipca o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami). Uniwersalne projektowanie ma być stosowane do nowopowstałych budynków.

Racjonalne usprawnienie – konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami (Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych). Stosujemy je do istniejących obiektów w celu zapewnienia

dostępności opisanej w art. 6 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

2. Niepełnosprawność – orzecznictwo

Orzeczenie powiatowego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności wydawane jest do celów pozarentowych. Wprowadza trzy stopnie niepełnosprawności: lekki, umiarkowany i znaczny. Zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej.

Orzeczenie wydawane przez ZUS dla celów rentowych jest traktowane na równi z orzeczeniem o niepełnosprawności:

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji = orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji = orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy = orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy = orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności.

3. Ustawa z dn. 19 lipca o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Art. 6 ustawy obejmuje:

1) w zakresie dostępności architektonicznej:

- a) zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- b) instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- c) zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- d) zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego,
- e) zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób;

2) w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej:

- a) obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony www i aplikacje,

Dostępność Plus

- b) instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń których celem jest wspomaganie słyszenia,
 - c) zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,
 - d) zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.
- 3) w zakresie dostępności cyfrowej** – wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych;
- a) zapewnienie stronom internetowym (najpóźniej od września 2020 r.) oraz aplikacjom mobilnym (najpóźniej od września 2021 r.) dostępności określonych w ustawie na poziomie standardu WCAG 2.1 (określone w Wytycznych dla dostępności treści internetowych 2.1 stosowanych dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami),
 - b) publikacji i aktualizacji, co najmniej raz w roku (31 marca) deklaracji dostępności na stronie internetowej.

4. Zatrudnianie osób z niepełnosprawnością

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

Art. 24 Konwencji gwarantuje każdej osobie z niepełnosprawnością wsparcie w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia. Konwencja nie wskazuje na jedną formę zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami – wymienia zarówno otwarty, jak i integracyjny charakter pracy. Dokument ten podkreśla jednak dostępność środowiska pracy i zwraca uwagę na zakaz dyskryminacji. Konwencja popiera możliwości zatrudnienia i rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy oraz pomocy w znalezieniu, uzyskaniu i utrzymaniu zatrudnienia oraz powrocie do zatrudnienia.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Pracodawca zatrudniający co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy jest obowiązany dokonywać miesięcznych wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z wpłat zwolnieni są pracodawcy, u których wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami wynosi co najmniej 6%.

Rekomendacje dot. zatrudniania osób z niepełnosprawnością:

- w ogłoszeniach o pracę należy zawierać informacje zachęcające osoby z niepełnosprawnością do aplikowania na wolne stanowiska pracy,
- mając na celu pozyskanie pracowników z niepełnosprawnościami zaleca się współpracę z organizacjami pozarządowymi (lokalnymi i o zasięgu ogólnopolskim) oraz z Powiatowym Urzędem Pracy,
- w trakcie naboru na wolne stanowiska pracy zaleca się stosowanie pierwszeństwa w zatrudnianiu osoby z niepełnosprawnością, jeśli znajdzie się wśród 5 najlepszych kandydatów (należy zamieścić taką informację w ogłoszeniu o pracę),
- należy podjąć specjalne działania usprawniające pracę już zatrudnionym osobom z niepełnosprawnościami (specjalistyczny sprzęt, elastyczne godziny pracy, możliwość pracy zdalnej itp.),
- należy przygotować pozostałych pracowników do współpracy z osobami z niepełnosprawnością (szkolenia, materiały dydaktyczne, porady),
- należy umożliwić osobie z niepełnosprawnością kontakt za pomocą tłumacza Polskiego Języka Migowego, urządzeń wspomagających słyszenie itd.,
- należy zapewnić dostępność rozmowy kwalifikacyjnej dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- w Regulaminie Pracy należy zamieścić regulacje dot. zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami,
- należy na bieżąco monitorować dostępność jednostki w obszarze zatrudnienia i kontrolować wysokość wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.

Zatrudnienie wspomagane polega na udzielaniu indywidualnej pomocy osobom z niepełnosprawnościami w uzyskaniu dostępu do zatrudnienia zgodnego z ich wyborem, przy stałym wsparciu. Usługa zatrudnienia wspomagane nie jest usługą publiczną, zapewniają ją organizacje pozarządowe. Mimo wielu starań środowiska dotychczas usługa ta nie została uregulowana ustawowo. Zatrudnienie wspomagane jest realizowane w Polsce najczęściej wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną – czyli grup potrzebujących największego wsparcia na rynku pracy. W zatrudnieniu wspomagany udział bierze osoba z niepełnosprawnością, trener pracy, doradca zawodowy, psycholog oraz pedagog.

5. Plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmiot

Plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami powinien obejmować w szczególności analizę stanu zapewniania dostępności przez podmiot oraz planowane działania w zakresie poprawy tej dostępności. Przygotowanie i koordynacja wdrożenia go w jednostce

należy do zadań koordynatora. Plan powinien być przyjęty zarządzeniem szefa jednostki, a jego treść należy umieścić w Biuletynie Informacji Publicznej.

Chociaż ustawa nie określa precyzyjnie terminu przyjęcia planu, to warto przygotować go przed **31 marca 2021 r.** (przed sporządzeniem pierwszego raportu o stanie zapewniania dostępności). Działania wskazane w planie mogą być rozłożone w czasie, nawet do momentu złożenia drugiego raportu (a więc do 2025 r.).

6. Dostęp alternatywny

Zgodnie z art. 7 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w indywidualnym przypadku, jeżeli podmiot publiczny nie jest w stanie, w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, zapewnić dostępności osobie ze szczególnymi potrzebami w zakresie, o którym mowa w art. 6 pkt 1 (dostępność architektoniczna) i 3 (dostępność informacyjno-komunikacyjna), podmiot ten jest obowiązany zapewnić takiej osobie **dostęp alternatywny**. Polega on na zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia innej osoby lub zapewnieniu jej wsparcia technicznego (w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii) lub wprowadzeniu takiej organizacji podmiotu publicznego, która umożliwi realizację potrzeb takiej osoby, w niezbędnym dla niej zakresie.

Przykładem dostępu alternatywnego może być wypełnienie dokumentów osobie niewidomej przez pracownika urzędu lub zamontowanie przy drzwiach wejściowych urzędu dzwonka z piktogramem osoby z niepełnosprawnością, z którego może skorzystać osoba poruszająca się na wózku i w ten sposób wezwać pracownika urzędu, który pomoże jej dostać się do budynku.

Dostęp alternatywny w obszarze dostępności cyfrowej polega na zapewnieniu kontaktu telefonicznego, korespondencyjnego, za pomocą środków komunikacji elektronicznej (m.in. poczta elektroniczna) lub za pomocą tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika, o ile podmiot publiczny udostępnia taką możliwość (art. 7 pkt 2 ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych). W deklaracji dostępności na stronie podmiotu należy wskazać dane kontaktowe osoby wyznaczonej do realizacji spraw w zakresie dostępności cyfrowej w tym podmiocie (art. 10 ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych).

Rozwiązania w postaci dostępu alternatywnego podmiot może stosować **do 6 września 2021 r.** Po tej dacie dostęp alternatywny musi być traktowany jako sytuacja wyjątkowa, a szczególne potrzeby muszą być zapewniane z wykorzystaniem projektowania uniwersalnego lub racjonalnych usprawnień.

7. Zamówienia publiczne

Zgodnie z art. 4 ust. 3 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przy zlecaniu lub powierzaniu zadań publicznych przez podmiot innym podmiotom w umowie muszą być zawarte wymagania dotyczące dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Oznacza to, że podmioty realizujące zadania finansowane ze środków publicznych na podstawie umowy z podmiotem publicznym muszą spełniać wymagania określone w art. 6. tej ustawy, czyli zapewniać podstawową dostępność architektoniczną, cyfrową i informacyjno-komunikacyjną. Zapewnienie dostępności w ramach umowy z podmiotem publicznym powinno nastąpić z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania. Przepis ten obowiązuje **od 6 września 2021 r.**

W art. 52 ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami traktuje również o udzielaniu zamówienia publicznego na wykonywanie publicznego transportu zbiorowego. Zgodnie z zawartymi w nim zapisami w specyfikacji istotnych warunków zamówienia należy uwzględnić konieczność zapewnienia w środkach transportu rozwiązań technicznych służących zapewnieniu ich dostępności dla osób z niepełnosprawnością i osób o ograniczonej zdolności ruchowej.

- datę publikacji strony internetowej lub aplikacji mobilnej;
- datę ostatniej aktualizacji strony internetowej lub aplikacji mobilnej, po dokonaniu istotnej zmiany jej zawartości, polegającej w szczególności na zmianie wyglądu lub struktury prezentowanych informacji lub zmianie sposobu publikowania informacji;
- informację lub link do informacji o sposobie dokonania oceny dostępności cyfrowej;
- dane teleadresowe siedziby podmiotu publicznego wraz ze wskazaniem danych kontaktowych osoby wyznaczonej do realizacji spraw w zakresie dostępności cyfrowej w tym podmiocie publicznym;
- informacje na temat utworzonych na stronie internetowej lub w aplikacji mobilnej skrótów klawiszowych służących przemieszczaniu się po elementach strony internetowej lub aplikacji mobilnej i uruchamianiu dostępnych na nich funkcji;
- informację o dostępności architektonicznej siedziby podmiotu publicznego dla osób niepełnosprawnych;
- informację o dostępności tłumacza języka migowego za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej wraz z informacją o metodach umożliwiających skorzystanie z tej funkcji albo informację o jej braku;
- link do deklaracji dostępności aplikacji mobilnej, w przypadku posiadania przez podmiot publiczny aplikacji mobilnej;
- informację o możliwości powiadomienia podmiotu publicznego o braku dostępności cyfrowej;
- link do strony internetowej Rzecznika Praw Obywatelskich;

Dostępność Plus

- wskazanie adresu elektronicznego, pod którym możliwe jest pobranie i zainstalowanie danej aplikacji mobilnej.

Informacje o dostępności architektonicznej w deklaracji dostępności

W deklaracji dostępności, w punkcie dot. dostępności architektonicznej powinny znaleźć się następujące elementy:

- dokładny adres opisywanego miejsca (jeśli jest kilka siedzib, to każdą należy opisać osobno);
- informacja o możliwości dojazdu do urzędu komunikacją miejską (np. numer autobusu, nazwa przystanku, odległość od przystanku) lub jej braku;
- opis przestrzeni wejściowej do każdej siedziby (informacja o: schodach, pochylni, podnośniku, miejscu parkingowym dla osób z niepełnosprawnością, punkcie informacyjnym/recepcji);
- informacja o liczbie (lub braku) dostępnych toalet oraz ich umiejscowieniu w budynku;
- informacja o windzie;
- informacja o tym, czy do budynku można wejść z psem asystującym;
- informacja o tym, czy w budynku jest zainstalowana pętla indukcyjna;
- informacja o tym, czy jest możliwość skorzystania z usług tłumacza polskiego języka migowego i w jaki sposób (na miejscu/on-line, potrzeba wcześniejszego zgłoszenia).

Podmioty publiczne mają obowiązek dokonywania przeglądu i aktualizacji deklaracji dostępności do dnia **31 marca** każdego roku oraz niezwłocznie w każdym przypadku, gdy strona internetowa lub aplikacji mobilna podlega zmianom mogącym mieć wpływ na jej dostępność cyfrową. Zgodnie z art. 19 ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych karze pieniężnej podlega podmiot publiczny, który nie sporządza i nie publikuje deklaracji dostępności albo nie zawiera w niej elementów wskazanych w art. 10 ust. 3-5 ustawy. **Wysokość kary wynosi do 5000 zł.**

8. Ewakuacja

Na podstawie art. 6 pkt e ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami każda jednostka podlegająca ustawie ma obowiązek zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób.

Oznacza to, że każdy podmiot musi przeprowadzić analizę dotyczącą trudności, jakie mogą napotkać osoby ze szczególnymi potrzebami w trakcie sytuacji zagrożenia. Analiza taka powinna obejmować przegląd procedur, zapewnienie właściwych kanałów sygnalizujących zagrożenie i ewentualną konieczność

wyposażenia w specjalistyczny sprzęt ratowniczy. Analiza powinna też uwzględnić możliwości powiadamiania i ewakuacji osób z niepełnosprawnością ruchu, słuchu oraz wzroku, a także innych osób, które ze względu na swój wiek, stan zdrowia lub utratę przytomności nie są w stanie samodzielnie opuścić budynku. Dla każdego obiektu należącego do podmiotu należy indywidualnie ustalić plan ewakuacji oraz skonsultować go ze specjalistami. Użytkownicy ze szczególnymi potrzebami powinni mieć dostęp do informacji dot. ewakuacji danego obiektu, a w szczególności informacji w zakresie odczytywania sygnałów alarmowych i sposobów wydostania się z obiektu.

W procedurach dotyczących ewakuacji przede wszystkim powinny znaleźć się zapisy dotyczące:

- osób odpowiedzialnych za ewakuację pracowników oraz klientów ze szczególnymi potrzebami,
- wyznaczenia miejsc ewakuacji, tj. gdzie należy doprowadzić takie osoby (tzw. miejsce oczekiwania dla osób ze szczególnymi potrzebami).

Miejsca ewakuacji powinny być odpowiednio oznaczone. Jeśli budynek podzielony jest na strefy przeciwpożarowe, miejsca oczekiwania powinno być wyznaczone w każdej ze stref. W zależności od miejsca powstałego zagrożenia, obowiązkiem odpowiedzialnych za ewakuację pracowników jest zgromadzenie osób ze szczególnymi potrzebami lub problemami w przemieszczaniu w takich bezpiecznych miejscach oczekiwania.

Zaleca się regularne szkolenie pracowników z zakresu ewakuacji, w tym ewakuacji osób ze szczególnymi potrzebami.

9. Literatura do skryptu i prezentacji

1. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2012 poz. 1169),
2. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696),
3. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. 2019 poz. 848),
4. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. 2011 Nr 209 poz. 1243),
5. Załącznik nr 2 do Wytocznych Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet

i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 w zakresie równości i dostępności,

6. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1997 Nr 123 poz. 776).
7. Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. 2008 Nr 223 poz. 1458).
8. Informacja dla wszystkich, Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Wersja w języku polskim została wydana staraniem Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, 2010 r. <https://www.power.gov.pl/media/13597/informacja-dla-wszystkich.pdf> data wejścia na stronę 20.02.2021;
9. Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania – poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, 2017 r., <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/standardy-dostepnosci-budynkow-dla-osob-z-niepelnosprawnościami> data wejścia na stronę 20.02.2021,
10. <https://www.pfron.org.pl/pracodawcy> data wejścia na stronę 1.02.2021
11. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. 1994 Nr 89 poz. 414),
12. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. 2002 nr 75 poz. 690, z późn. zm.),
13. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa drogowego i warunków ich umieszczania na drogach (Dz.U nr 220, poz. 2181 z późn. zm.).